

Nepostojanje zakonskih ili procesnih mjera zaštite od nasilja u porodici i njegov nesrazmjeran efekat na žene bio je protivan članu 3., a utvrđena je i povreda člana 3. u vezi sa članom 14.

PRESUDA U PREDMETU VOLODINA PROTIV RUSIJE (predstavka br. 41261/17) 9. jul 2019.

Osnovne činjenice:

Predstavku je podnijela ruska državljanka Valerija Igorevna Volodina, rođena 1985. godine. Avgusta 2018. zakonskim putem je promijenila svoje ime, što znači da više nije koristila ime u ovoj predstavi. Ona je novembra 2014. ušla u kratku vezu sa S., koja je okončana maja sljedeće godine. S. je nastavio da je zlostavlja tokom dužeg vremenskog perioda. To zlostavljanje je prvenstveno podrazumijevalo fizičko nasilje i u jednom trenutku je morala da se podvrgne prekidu trudnoće. S. je pored toga uništavao njenu imovinu, objavio njene fotografije bez njenog pristanka, podmetnuo joj uređaj za praćenje i pokušao da je ubije. Podnositeljka predstavke se preselila u drugi grad, ali time nije došao kraj njenom zlostavljanju. Pošto se preselila u Moskvu, postavila je svoju biografiju na internet stranicu za traženje posla i kontaktirao ju je D. Ugovorila je sastanak sa D., ali je shvatila da je uhvaćena u klopku kada je ušla u njegov auto. D. je ključ auta predao S., koji ju je potom odvezao u njihov rodni grad. Podnositeljka predstavke se u brojnim navratima žalila policiji na zlostavljanje, ali su njene prijave u većini slučajeva odbačene iz procesnih razloga ili zbog nedostatka dokaza. Jedini izuzetak bila je istraga o objavljivanju njenih fotografija na društvenim mrežama, ali ni ona nije dala rezultata. Takođe je neuspješno pokušavala da se prijavi za zaštitu države, pozivajući se na status oštećenog lica u krivičnoj istrazi (o objavljivanju njenih fotografija).

Odluka Suda

Podnositeljka predstavke se žalila da je domaći organi nijesu zaštitili od brojnih akata nasilja u porodici i da njenog zlostavljača nijesu pozvali na odgovornost, protivno članu 3 Konvencije. Takođe se žalila na nepostojanje djelotvornih 145 Vodič kroz relevantnu jurisprudenciju Evropskog suda za ljudska prava mehanizama za sprječavanje nasilja u porodici u Rusiji, protivno članu 13 u vezi sa članom 3. Konačno, žalila se na nesrazmjeran efekat ovih propusta na žene, što je predstavljalo povredu člana 14 u vezi sa članom 3.

Član 3.

Primivši k znanju težinu zlostavljanja koje je podnositeljka predstavke navodno pretrpjela, kao i vjerovatnu fizičku i duševnu bol koju je kod nje ono prouzrokovalo, Sud je zaključio da ovaj predmet potpada pod polje dejstva člana 3. Sud je član 3 tumačio zajedno sa članom 1, kojim se države ugovornice obavezuju da obezbijede prava i slobode zajemčene Konvencijom. Vlasti u ovakvoj situaciji imaju trostruku pozitivnu obavezu: da uspostave djelotvoran pravni okvir kako bi pružile zaštitu od zlostavljanja, da preduzmu razumne korake kako bi spriječile svaku opasnost od zlostavljanja koje su svjesne, kao i da sprovedu djelotvornu istragu dokazivih tvrdnji o zlostavljanju. Sud je utvrdio da tužena država nije ispunila ove obaveze. Prvo, od država se očekuje da inkriminišu akte nasilja u porodici i da propišu djelotvorne sankcije. U Rusiji nijesu postojale nikakve konkretne odredbe o nasilju u porodici, a u domaćem pravu nije postojao ni poseban pojam „nasilja u porodici”. Činjenica da se napad kvalifikuje kao krivično djelo tek kada se ponovi u periodu od 12 mjeseci protivna je praksi Suda, kojom je zabranjeno postavljanje bilo kakvog zahtjeva o minimalnoj težini djela. Sud je odbacio tvrdnju tužene države da je nasilje u porodici na odgovarajući način uređeno važećim odredbama. Zaključio je da nije dovoljno oslanjati se na privatno krivično gonjenje, s obzirom na to koliko veliki teret ono predstavlja za žrtve. U svakom slučaju, čak i da se može utvrditi krivica, u ruskom zakonodavstvu nije propisana djelotvorna zaštita žrtava, poput naloga za zaštitu ili zabrane prilaska žrtvi. Kada je riječ o drugoj obavezi, Sud je ukazao na neadekvatnost odgovora tužene države na pritužbe podnositeljke

predstavke u ovom predmetu. Ona se u periodu od januara 2016. do marta 2018. ukupno sedam puta obratila vlastima, pri čemu je svaki put objašnjavala prirodu nasilnog zlostavljanja s kojim se suočava, što znači da su vlasti bile svjesne postojanja opasnosti. Sud je ponovo ukazao na nepostojanje zaštitnih mjera koje bi žrtve nasilja imale na raspolaganju, poput naloga za zaštitu, koje bi podnositeljki predstavke mogle da pruže određeni stepen bezbjednosti. Vlasti su u suštini dozvolile da S. nekažnjeno nastavi da prijeti, zlostavlja i napada podnositeljku predstavke. Rodna ravnopravnost i diskriminacija na osnovu pola Konačno, Sud je zaključio da postoji obrazac odbacivanja prijave podnositeljke predstavke od strane domaćih vlasti, kao i činjenica da one nijesu otvorile krivičnu istragu, znače da nije sprovedena djelotvorna istraga. Dok je država tvrdila da je podnositeljka predstavke na raspolaganju imala druga pravna sredstva, poput podnošenje zahtjeva za obeštećenje u parničnom postupku, Sud je zaključio da ova opcija nije bila adekvatna jer ne bi mogla da dovede do krivičnog gonjenja, što predstavlja ključni zahtjev u vezi sa nasilnim aktima shodno članu 3. Sud je opšte uzev konstatovao da je prekršen član 3.

Član 13.

Pošto je utvrdio povredu člana 3., Sud je smatrao da nije nužno da razmotri da li je došlo i do povrede člana 13.

Član 14. u vezi sa članom 3.

Podnositeljka predstavke se žalila na povredu člana 14 u vezi sa članom 3 jer vlasti nijesu uspostavile posebne mjere za borbu protiv diskriminacije žena na osnovu roda. Sud je ponovio da mora postojati razlika u postupanju prema osobama u sličnim situacijama za koju ne postoji objektivno i razumno opravdanje kako bi se otvorilo pitanje povrede člana 14. Ukazao je na značaj rada Komiteta za ukidanje diskriminacije žena (CEDAW) i Konvencije o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena za utvrđivanje da nasilje nad ženama predstavlja oblik diskriminacije žena. Kada je riječ o teretu dokazivanja u kontekstu nasilja nad ženama, pošto se utvrdi postojanje diskriminatornog nasilja, taj teret prelazi na državu, koja mora da dokaže koje postupke preduzima kako bi ispravila štetu povezanu sa rodom i obezbijedila da žene mogu da koriste i u potpunosti uživaju u svim ljudskim pravima i slobodama podjednako kao i muškarci. Podnositeljka predstavke je mogla da se poziva na statističke podatke i izvještaje međunarodnih i akademskih tijela kako bi ukazala na očigledne pokazatelje da nasilje u porodici nesrazmjerno više pogađa žene. Sud je stoga primijenio test od dva koraka kako bi utvrdio da li je došlo do povrede člana 14: prvo je trebalo da utvrdi da li je postojala strukturna pristrasnost koja je nesrazmjerno više pogađala žene nego muškarce i, drugo, da li su ruske vlasti preduzele dovoljne korake kako bi je suzbile. Prilikom razmatranja prvog pitanja – da li su u Rusiji žene nesrazmjerno više pogođene nasiljem u porodici od muškaraca – Sud je odbacio argument države da je podnositeljka predstavke pogriješila što nije podnijela precizne zvanične 147 Vodič kroz relevantnu jurisprudenciju Evropskog suda za ljudska prava podatke kojima potkrjepljuje svoju pritužbu. Sveobuhvatni podaci o diskriminaciji žena u ovom kontekstu ne postoje budući da u ruskom domaćem pravu „nasilje u porodici” ne postoji kao samostalan koncept. Sud je ukazao na rad brojnih međunarodnih tijela, poput Komiteta CEDAW, Posebnog izvjestioca UN o nasilju nad ženama i organizacije Human Rights Watch, koji su istakli nepostojanje tih podataka kada je riječ o Rusiji. Sud je prihvatio tvrdnju podnositeljke predstavke da se može smatrati da zvanični podaci o „krivičnim djelima izvršenim u porodici i domaćinstvu” u najvećoj mjeri odgovaraju podacima o nasilju u porodici i ukazuju na disparitet u rodno zasnovanom nasilju. Pored toga, Sud je konstatovao tendenciju neprijavlivanja nasilja u porodici širom svijeta i prihvatio da je situacija u Rusiji znatno lošija nego u većini zemalja. Imajući sve ove faktore u vidu, Sud je konstatovao da su informacije koje je predočila podnositeljka predstavke i one iz međunarodnih izvora dovoljne da se utvrdi postojanje očiglednih pokazatelja da u Rusiji nasilje u porodici nesrazmjerno više pogađa žene nego muškarce. Drugo pitanje se odnosilo na to da li su vlasti

usvojile politiku usmjerenu ka ostvarenju rodne ravnopravnosti. Ključni nedostatak u Rusiji proisticao je iz nepostojanja nijedne konkretne odredbe o nasilju u porodici u domaćem pravnom poretku. Taj nedostatak su istakla razna međunarodna tijela, uključujući Komitet CEDAW, Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava i Komitet protiv torture, naročito s obzirom na veliku učestalost nasilja u porodici u Rusiji. Osim tokom kratkog perioda od jula 2016. do januara 2017, kada je inkriminisano posebno djelo fizičkog nasilja nad „bliskim osobama”, postojeće norme krivičnog prava nijesu pružale odgovarajuće mogućnosti za istragu i gonjenje djela nasilja u porodici. To je značilo da su žrtve prinuđene da se oslanjaju na privatno krivično gonjenje, koje je predstavljalo veliki teret za njih i koje im je u znatno manjoj mjeri bilo dostupno od javnog postupka, budući da su morale da dokažu da je u prethodnih 12 meseci izvršiocu izrečena administrativna sankcija. Sud je konstatovao da vlasti već godinama tolerišu klimu koja pogoduje nasilju u porodici, te je zaključio da je prekršen član 3 zajedno sa članom 14 Konvencije.

Član 41.

Sud je podnositeljki predstavke dosudio 20.000 eura na ime nematerijalne štete, kao i 5.875,69 eura na ime sudskih troškova i izdataka.